

AKADEMIN FÖR HÄLSA OCH ARBETSLIV
Avdelningen för socialt arbete och psykologi

Betydelsen av att vara ensamkommande flyktingbarn i Sverige

En kunskapsöversikt

Camilla Johansson
Annelie Klang

2016

Examensarbete, kandidatnivå, 15 hp
Sociologi
Socionomprogrammet

Handledare Stefan Sjöberg
Examinator Ted Goldberg

Titel: Betydelsen av att vara ensamkommande flyktingbarn i Sverige

Författare: Camilla Johansson, Annelie Klang

Sammanfattning

Ensamkommande flyktingbarn har blivit en allt vanligare företeelse i Sverige och har under de senaste åren fått mycket uppmärksamhet i svensk media och gett upphov till en hel del debatt.

Syftet med studien var att belysa och analysera den problematik som kan uppstå hos ensamkommande flyktingbarn som skickas bland annat till Sverige. 14 tidigare studier har använts för att göra en innehållsanalys baserad på resultaten från dessa studier. Vi fokuserade på den valda forskningslitteraturen utifrån tre teman: Flykten, Mottagandet och barnets psykiska status.

Studien bygger således på en kunskapsöversikt där forskningsbaserade artiklar är källan till datamaterialet.

Artiklarna har sedan analyserats utifrån teorin om känslan av sammanhang (KASAM) och copingteori. Dessa teorier valdes eftersom de fokuserar på människor i kris och stress samt behovet av att finnas med i ett sammanhang. Resultatet visar att de flesta av barnen varit med om traumatiska upplevelser och flykten har präglats av sorg, rädsla och en längtan efter sina familjer. Vidare framgår att många barn beskriver den första tiden i Sveriges som en fortsatt osäker ”resa”, med oro över vad som kommer att hända och frustrationen över hur litet inflytande de har över sin egen situation är stor. Skola och utbildning var det som genomgående var en viktig del i barnens första tid i Sverige både för integrationen samt för att kunna hantera sitt liv på ett positivt sätt. Trots den psykiska påfrestning som flykten inneburit så har de flesta av barnen funnit en mental balans och funnit en trygg plats med hopp om att i framtiden kunna sammanföras med sina anhöriga igen.

Nyckelord: ensamkommande barn, asylsökande, flyktingbarn, migration, KASAM, coping

Titel: The meaning of being an unaccompanied refugee child in Sweden

Author: Camilla Johansson, Annelie Klang

Abstract

Unaccompanied refugee children have become a more common phenomenon in Sweden during the last years, followed by a lot of debate and attention in the media.

The aim of this study was to investigate the problems that can arise among lone coming refugee children who are sent to Sweden among other countries. how chosen parts of research literature is writing and discussing around these questions. A total of 14 earlier studies have been used in order to undertake a content based analysis based on the results from these studies. We focused on the chosen research literature with three specific themes at focus: Escape, Hosting and Mental status of the child.

This study is thus based on a research review where previous research studies are the source of data.

These research articles have been analyzed using the theory of coherence and coping theory. These theories were chosen because they focus on people in crisis and stress and the need to be part of a social context. The results show that most of the refuge children have been exposed to traumatic experiences and their escape from their home country has been marked by grief, fear and longing for their families. In many reports refugee children describe the first time in Sweden as a continuously unsecure “journey” with anxiety for the future and a lot of frustration over how little influence they have over their situation. School and education was the most important part for these refugee children during their first period in Sweden, both for integration and to handle their life in a positive way. Despite the psychological strains that the escape meant to these children, most of them have found a mental balance and a safe place in life with the hope of reunion with their families and relatives in future.

Keywords: unaccompanied children, asylum seeker, refugee children, migration, coherence, coping

Förord

Vi vill tacka vår handledare Stefan Sjöberg för att han kommit med betydelsefulla kommentarer under vårt arbete. Vi vill också tacka Marie Hessle för att hon tog sig tid att via e-mail och telefon att diskutera vårt val av ämne för uppsatsen och frågor kring det. Ett avslutande tack vill vi ge till varandra att vi trots motgångar och alla måsten gemensamt avslutade arbetet utmattade men nöjda.

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1 Syfte	5
1.2 Frågeställning	6
1.3 Uppsatsens disposition	6
2. Bakgrund/historik	6
2.1 Definitioner av centrala begrepp	6
2.2 Barns rättigheter	8
2.3 Fakta om ensamkommande barn	8
2.4 Mottagande	9
2.4.1 Lagändring	9
2.4.2 Mottagande och ansvarsfördelning	9
2.4.3 Godeman och deras roll	9
2.4.4 Transitboende	10
2.4.5 Asylprocess	10
2.4.6 Ansvarsfördelning mellan kommun och stat	11
2.5 Dublinförordning	11
3. Metod	11
3.1 Förförståelse	12
3.2 Forsningsdesign	12
3.3 Metod för litteratursökning	12
3.4 Validitet	13
3.5 Reliabilitet	13
3.6 Meningskategorisering	14
3.7 Etiskt ställningstagande	14
3.8 Studiens begränsningar	14
4. Presentation av primärdokument	15
5. Teoretiska perspektiv	19
5.1 KASAM	19
5.2 COPING	20
6. Resultatredovisning och analys av empiri	21

6.1 Flykten	21
6.1.1 Analys av flykten	24
6.2 Mottagande	26
6.2.1 Analys av mottagandet (KASAM)	30
6.3 Barnens psykiska status	31
6.3.1 Analys av barnens psykiska status	34
7. Diskussion	36
Källförteckning	39

1. Inledning

Det är ett våld som aldrig tycks ta slut som föder flyktens barn. Vi lever i en orättvis värld där människor måste fly för sin överlevnad. Uppskattningsvis finns cirka 19.2 miljoner människor på flykt runt om i världen och nära hälften av dessa är barn. Av alla dessa barn är de ensamma asylsökande barnen en viktig grupp att urskilja. Det är barn utan legal vårdnadshavare som är i ett särskilt behov av skydd och stöd. Barn är en utsatt grupp i många avseenden. Barn är helt beroende av vuxna och av beslut som fattas av vuxna – föräldrar, godemän, myndighetspersoner eller andra vuxna som finns i deras omgivning. De har självklart samma rättigheter som andra men på grund av att de beroende på ålder har en begränsad rättshandlingsförmåga och förmåga att se konsekvenser av vilka beslut de tar, så är de ofta utlämnade till de vuxna och deras beslut.

Många av barnen har upplevt traumatiska händelser i sina hemländer och flykten kan bero på många faktorer. Dessa upplevelser kan vara svårhanterbara, kan hållas hemliga eller gå obemärkt förbi. Vår undersökning grundar sig i att söka kunskap om betydelsen av att vara ensamkommande flyktingbarn i Sverige, om flykten, samt deras erfarenheter av mottagandet här i Sverige. Vi har valt att göra en kunskapsöversikt, där vi genom att granska tidigare forskning försökt beskriva hur barnens situation ser ut och hur de har upplevt den. Genom egen erfarenhet av arbete på ett hem för ensamkommande barn har vi mött många barn som levt under hot om att bli avvisade. Intresset till denna studie var att öka kunskapen för vad dessa barn genomgår och bidra till mer förståelse för barnens situation i det vardagliga livet och i framtida arbete som socionom.

1.1 Syfte

Syftet med studien är att belysa och analysera den problematik som kan uppstå hos ensamkommande flyktingbarn som skickas bland annat till Sverige. Detta kommer vi att göra genom att studera ett urval vetenskapliga studier utifrån tre teman:

- Flykten
- Mottagandet
- Barnets psykiska status

1.2 Frågeställningar

Fråga 1: Vad innebär det att fly från sitt hemland och som barn komma ensam till ett främmande land där varken språk eller kultur har någon likhet med det som man är van vid?

Fråga 2: Hur har barnen upplevt bemötandet i Sverige?

Fråga 3: Hur påverkas den psykiska hälsan hos de barn som varit med om dessa upplevelser?

1.3 Uppsatsens disposition

Denna studie görs i form av en kunskapsöversikt, indelad i åtta kapitel: I första kapitlet presenteras syfte, frågeställningar och de teman vi valt. I kapitel två finns bakgrund samt historiken kring ämnet och de centrala begreppen inom det. I kapitel tre redovisar vi metoden, det vill säga hur vi gått tillväga och genomfört vår uppsats. Kapitel fyra avser tidigare forskning och kapitel fem innehåller presentation av primärdokument. I kapitel sex tar vi upp teoriansknytningar samt redovisar analysverktygen, vi har valt att tillämpa KASAM-teorin och Coping-teori i analysen. Därefter följer redovisning samt resultat samt analys av empirin i kapitel sju. I kapitel åtta diskuteras resultat och metod i en avslutande diskussion.

2. Bakgrund

För att få svar på våra frågeställningar och öka förståelsen för ensamkommande barn i Sverige, har vi tagit vår utgångspunkt i avhandlingar, rapporter, styrdokument, lagstiftning/praxis. Följande avsnitt börjar med definitioner av begrepp och följs av fakta om ensamkommande barn, mottagande och förfarande.

2.1 Definitioner av centrala begrepp

Nedan redogörs för några begrepp som ofta förekommer i denna studie. Begreppsförklaringarna är hämtade ut Nationalencyklopedin i november 2010.

Asyl: Sverige har ratificerat det vill säga godkänt 1951 års flyktingkonvention (Genèvekonventionen). Det innebär bland annat att Sverige måste pröva varje ansökan

om asyl och ge de personer asyl som är flyktingar enligt konventionen. Flyktingar i konventionens mening är personer som befinner sig utanför sitt hemland och som inte kan återvända på grund av välgrundad fruktan för förföljelse på grund av sin ras, nationalitet, tillhörighet till en viss samhällsgrupp eller sin religiösa eller politiska uppfattning. Motsvarande gäller för statslösa som befinner sig utanför det land där han eller hon tidigare bott. Begreppet flykting i flyktingkonventionen är samma flyktingbegrepp som används i den svenska utlänningslagen. Förutom de som anses som flyktingar enligt Genèvekonventionen kan en person få skydd enligt den svenska utlänningslagen som skyddsbehövande i övrigt:

- på grund av välgrundad fruktan för dödsstraff, kroppsstraff, tortyr eller annan omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning
- på grund av en yttre eller inre väpnad konflikt
- på grund av att andra svåra motsättningar i hemlandet gör att de känner välgrundad fruktan att utsättas för allvarliga övergrepp
- På grund av miljökatastrof

Barn: FN:s barnkonvention definierar barn som varje människa under 18 år om inte barnet blir myndig tidigare enligt den lag som gäller barnet.

Ensamkommande barn: UNHCR, det vill säga FN:s flyktingkommissariat definierar begreppet som ett barn som inte har fyllt 18 år och som har separerats från båda sina föräldrar och inte tas hand om någon som enligt lag har det officiella ansvaret.

Flykting: UNHCR, definierar ordet flykting som: En flykting är en person som flyr från sitt hemland med skäl som en välgrundad rädsla för förföljelse på grund av ras, religion, nationalitet tillhörighet till en viss samhällsgrupp eller politisk uppfattning som befinner sig utanför det land vilket

han/hon är medborgare i och som på grund av tidigare nämnd fruktan inte kan eller vill återvända till det landet.

Flyktingbarn: Sveriges definition av flyktingbarn enligt Sveriges riksdag: avses barn under 18 år som vid ankomsten till Sverige är skilda från båda sina föräldrar eller från någon annan vuxen person som får anses ha trätt i förälders ställe, eller som efter ankomsten står utan sådan ställföreträdare.

Mottagandet av ensamkommande barn som antingen söker asyl eller som har beviljats uppehållstillstånd med eller efter tillfälligt skydd (asylsökande ensamkommande barn) skall handhas av kommuner som träffat överenskommelse om detta med Migrationsverket.

UNHCR: FN:s flyktingkommissarie (engelska *United Nations High Commissioner for Refugees*), är en opolitisk humanitär organisation med uppgift att bevaka flyktingars skydd och rättigheter, med stöd i flyktingkonventionen och tilläggsprotokollet.

2.2 Barns rättigheter

För att hjälpa världens barn skapades barnkonventionen. Den handlar om barnens rättigheter och den antogs av FN:s generalförsamling 1989. Sverige har förbundit sig att följa barnkonventionen och tolka lagar och författningar i överensstämmelse med denna. Barnkonventionen utgår ifrån fyra olika huvudprinciper:

- Alla barn har samma rättigheter
- Barnets bästa ska beaktas vid alla beslut
- Alla barn ska ha rätt till liv och utveckling
- Alla barn har rätt till att säga sin mening

Med dessa principer innebär det att inget barn får diskrimineras, vi får inte göra någon skillnad på olika barn, oavsett ras, hudfärg, kön, språk eller religion etc. Barnets bästa ska komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn. I barnets bästa ingår skydd och omvårdnad och barnets bästa ska alltid överväga i alla situationer som rör barn. Konventionsstaterna ska se till det yttersta av sin förmåga att säkerställa barnets överlevnad. Barnet ska inte bara skyddas för att inte dödas utan har även rätt till att utvecklas. Rätten innefattar mental, emotionell, andlig, kulturell och socialutveckling. Barn har rätt till fritid, vila, lek och rekreation. Alla barn har rätt att säga sin mening och få den respekterad. Alla som är i stånd med att ha en egen åsikt har rätt till att uttrycka den. Det innebär att vi ska lyssna på barnen i alla ärenden som rör dem, vilket innebär i detta fall att barnen ska få berätta sina egna asylskäl(ibid).

2.3 Fakta om ensamkommande barn

Ensamma barn är barn och ungdomar under 18 år som befinner sig utanför sitt ursprungsland och är åtskilda från bägge sina föräldrar, eller annan vårdnadshavare.

Ensamkommande barn har av olika anledningar anlänt till Sverige i större antal kontinuerligt sedan slutet av 1980-talet. Antalet har mellan åren varierat kraftigt beroende på händelser och utveckling i olika oroshärdar i världen. De åren som antalen ensamkommande barn var som mest var året 1992, i samband med krigerna i det forna Jugoslavien, då 1500 barn sökte asyl i Sverige.

De senaste åren har barn utan vårdnadshavare som kommer till Sverige och söker asyl ökat kraftigt. Det är en flyktingström som inte på något sätt tycks minska. De senaste fem åren har antalet ensamkommande ökat från drygt 300 till 2250 barn (2009). De flesta barn som kommer ensamma till Sverige och söker asyl är huvudsakligen unga pojkar i övre tonåren som flyr ifrån den militära situationen i Irak, Afghanistan och Somalia. Omkring en tredjedel av de ensamkommande är flickor och mindre än en femtedel är under 12 år (Regeringsuppdrag nr 2002-107-7, 2009, s.6). Det finns även barn och unga utan föräldrar som fått eller söker uppehållstillstånd av andra skäl än de allra vanligaste, det rör sig om cirka 500-600 barn årligen och den främsta anledningen är anknytning till andra anhöriga som befinner sig i Sverige.

2.4 Mottagande

Under punkterna 2.4.1 till och med 2.4.6 beskrivs mottagande och asylprocess i Sverige samt lagar och förordningar som gäller dessa barn och vilken myndighet som har ansvar för vad för dessa barn.

2.4.1 Lagändring

Den 1 juli 2006 gjordes i Sverige en lagändring för att förändra hanteringen av asylärenden rörande ensamkommande barn. Enligt den nya lagen är ansvaret för barnen uppdelat mellan Migrationsverket (stat) och de kommuner som staten har träffat avtal med. Avtalet gäller både asylsökande barn och barn som redan har fått permanent uppehållstillstånd. Migrationsverket ansvarar för de ensamkommande barnens omvårdnad och lösning med boendet.

2.4.2 Mottagandet och ansvarsfördelning

När de ensamkommande barnen kommer innanför Sveriges gräns ber de om att få söka asyl. Barnen lämnar sin ansökan antingen via polisen direkt vid gränsen eller på Migrationsverket. Mottagandet av ensamkommande barn omfattas i de flesta fall av samma lagar och regler enligt socialtjänsten, som gäller för barn i övrigt som är i behov av stöd och hjälp. En handläggare tillsätts för att utreda omständigheterna runt ansökan

och fatta ett beslut om barnet får stanna. Barnets ansökan om asyl görs oftast i samarbete med den av kommunen anvisade godemannen och skulle utredningen göras utan godemannen måste den senare godkännas av denne för att bli godkänd.

2.4.3 Godman och dennes roll

Barnet föreskrivs ett offentligt biträde och en godman. En godmans uppgift är att vara ställföreträdande vårdnadshavare och förmyndare som svarar för barnets personliga, ekonomiska och rättsliga förhållande. Vid förekommande av ett beslut om avvísning görs en utredning om vem som kan ta hand om barnet vid dess återkomst till mottagarlandet.

”En godman för ensamkommande barn har enligt lag samma befogenheter att verka och besluta kring barnet som en legal vårdnadshavare. (Lag om god man, 2005:429)

En godman ska i vårdnadshavarens och förmyndarens ställe ansvara för barnets personliga förhållanden och sköta barnets angelägenheter. Undantaget är att en godman inte har det faktiska ansvaret för den dagliga omvårdnaden om han eller hon inte är familjehemsförälder. Godmannen har heller inte något försörjningsansvar gentemot barnet. Däremot ska godmannen fatta beslut om barnets boende, samt i samråd med socialtjänsten och övriga inblandade ha regelbunden kontakt med barnet och andra viktiga personer kring barnet. Godmannen ska se till att allt fungerar kring barnet samt se till barnets bästa och tillvarata dess intressen i förhållande till andra myndigheter (Fälldin och Strand, 2010 s. 31).

2.4.4 Transitboende

Barnen placeras därefter i ett så kallat transitboende för minderåriga, där de väntar på en anvisad plats i någon av kommunerna som tar emot ensamkommande flyktingbarn. Transitboenden drivs av både privata, kommunala och statliga organisationer. Detta är ett tillfälligt boende under den första tiden i Sverige.

2.4.5 Asylprocess

Under tiden på transitboendet görs en första utredning när det gäller asylfrågan. Det är en ganska omfattande utredning. Först utreder Migrationsverket om det är Sverige eller något annat land som barnets ansökan ska prövas. Om barnet vistas i ett annat EU-land och detta kan bevisas ska det landet pröva asylskälen enligt Dublinförordningen. Om

ansökan ska prövas i Sverige utreder Migrationsverket barnets skäl för uppehållstillstånd. Barnet får träffa en tjänsteman och tillsammans med godman och/eller biträde berätta om sig själv och sitt liv innan barnet kom till Sverige. När barnets skäl prövas försöker Migrationsverket anpassa utredningen så mycket som möjligt efter hur gammalt barnet är, mognad, hur barnet mår och andra omständigheter. Utlänningslagen 2005:716 säger att Migrationsverket måste ta särskild hänsyn till barnets bästa. Alla barn, som kan och vill, har rätt att yttra sig.

2.4.6 Ansvarsfördelning mellan kommun och stat

Migrationsverket har huvudansvaret över barnet och ser till att barnet blir anmäld till överförmyndaren i den aktuella kommunen för att få en godman utsedd. Migrationsverket har också ansvaret vad gäller kostnader för barnet, det vill säga boende, skolgång, sjukvård och övrigt uppehälle samt ansvaret över att barnet blir tilldelat ett juridiskt ombud som kan bistå under asylprocessen. Kommunen som barnet är placerad i har omvårdnadsansvaret för barnet. Kommunen ser till att barnet får kontakt med Migrationsverket, det juridiska ombudet samt sjukvården. Kommunen ombesörjer även fritidsaktiviteter för barnen. Enligt Migrationsverket har den genomsnittliga handläggningstiden under 2010 för ensamkommande barn varit cirka 142 dagar. Under tiden som utredningen pågår placeras barnet antingen hos släktingar eller placeras ut i transitboende eller HVB-hem runt om i kommunerna. I nuläget är det 170 kommuner som har tecknat avtal om mottagande om ensamma flyktingbarn(ibid).

2.5 Dublinförordningen

Dublinförordningen gäller i EU:s medlemsländer samt i Norge och Island. Genom Dublinförordningen reglerar länderna vilket land som ska ansvara för asylärendet. Det innebär att en asylsökande inte har rätt att välja vilket land som ska utreda och pröva skälen för asyl. Inledningsvis bedömer därför Migrationsverket om det är Sverige som ska pröva asylansökan eller om barnet befunnit sig ett annat EU land som i första hand är skyldig att pröva asylansökan. För att klargöra vilken medlemsstat som har ansvar för att pröva en asylansökan, lämnar alla asylsökande över 14 år fingeravtryck. Avtrycken jämförs sedan i EU:s gemensamma databas Eurodac. En överföring av ensamkommande barn till en annan medlemsstat kan endast ske om han eller hon sökt asyl i denna stat(www.migrationsverket.se).

3. Metod

I denna del kommer vi att redogöra för hur vi har tänkt och genomfört vårt arbete, samt redovisa forskningsdesign, metod för litteratursökning och urval samt validitet och reliabilitet.

3.1 Förförståelse

Intresset för att skriva om ämnet ensamkommande flyktingbarn väcktes av att en av oss författare tidigare har arbetat inom denna verksamhet. Genom att fått del av hennes erfarenheter, samt att de ensamkommande barnens situation har aktualiserats mycket i media den senaste tiden fann vi båda ämnet intressant och vi bestämde oss för att leta i litteraturen om vad vi kunde finna. Detta medför att förförståelsen blir bättre, eftersom det vi läst både stämmer med förförståelsen samtidigt som det även ändrar den tidigare inställningen eftersom man kan sätta sig djupare in i olika problem. Dalen (2008, s.22) menar att förståelse bestäms av förförståelse och vidare menar hon att forskaren måste tolka den information som inhämtas eftersom mottagaren det vill säga forskaren, inte direkt tar emot det som sägs eller skrivs. Man brukar skilja mellan förförståelse och tolkning. Tolkning kommer först in i bilden när förståelsen inte räcker. (Svenning, 2003 s.43).

3.2 Forskningsdesign

Utifrån etiskt synsätt och utifrån vår frågeställning har vi valt att använda oss av en kvalitativ design i form av en kunskapsöversikt. En kunskapsöversikt bygger på en genomgång av forskning och ska ge en saklig och objektiv bild av kunskaperna inom ett visst område genom att samla den mest närliggande evidens i de teman man valt att undersöka (Backman, 1998, s.66). Enligt Backman finns det idag ett kraftigt behov av översikter, med motiveringen att kunskapen ständigt växer och förändras i snabb takt. Att få överblick på redan befintligt forskning, oavsett forskningsmetod kan man kritiskt granska, och få en objektiv bild och resultat av existerande studier och därefter dra slutsatser utifrån vad som forskningen kommit fram till och även påvisa eventuella brister i befintlig forskning (Ibid.).

3.3 Metod för litteratursökning och urval

Inledningsvis började vi med att söka efter lämplig litteratur och forskning inom området. Vi sökte på orden ensamkommande, asylsökande flyktingbarn, asyl och flykting, samt deras motsvarighet på engelska som unaccompanied/separated, asylum seeking children, refugee, refugee children.

Litteratur söktes i databaser, såsom LIBRIS, Sociological Abstracts, Gunda. Andra informationskällor som vi har använt oss av är bland annat sökmotorn Google och relevanta hemsidor på Internet tillhörande Migrationsverket, Rädda barnen, Socialstyrelsen samt UNICEF, för att kunna lägga en grund i vår studie. De artiklar som sedan valdes ut bedömdes med utgångspunkt av titel och abstrakt om de svarade mot syftet och därmed kunde användas i analysen. Vår ambition har varit att hitta så nära "ensamkommande" som möjligt. Efter genomläsning av alla studier så valde vi ut 14 stycken studier och artiklar som vi tyckte var relevanta för vårt syfte. Beroende av forskningens bredd har vi använt oss av vissa mer än andra i vår analys. Vi har även intervjuat Marie Hessle som bland annat har skrivit doktorsavhandlingen "Ensamkommande men inte ensamma" (2009). Då Marie Hessle gav oss många tips och dessutom svarat på frågor vad gäller de ensamkommande barnen har vi valt att använda oss av hennes avhandling i tidigare forskning och i primärdokument då vi funnit tydliga svar i den. Avhandlingen är en tioårsuppföljning och handlar om ensamma asylsökande flyktingbarns livsvillkor och erfarenheter som unga vuxna i Sverige. Efter att ha läst Maries avhandling så upptäckte vi att det fanns många komponenter i hennes avhandling som passade in i vår egen studie och vi valde att kontakta Marie för att diskutera hennes avhandling och om hon kunde hjälpa oss att hitta relevanta referenser.

3.4 Validitet

Kvale (1997) beskriver validitet som förmågan att mäta det som avses att mäta med grund i det syfte och frågor som ställs i studien. Detta innebär i praktiken att om en studie misslyckas med att nå en hög validitet har studien inte genomfört det som den var avsett att studera. Vi har valt att utgå från teorier som är anpassade till vårt syfte. Att ständigt kontrollera om rapporten utgår ifrån sitt syfte leder enligt Kvale (1997) till god validitet. Detta har vi uppnått genom att "fråga och intervjua" den valda litteraturen.

3.5 Reliabilitet

Reliabilitet är enligt Kvale (1997 s.207 f) när forskaren mäter samma sak flera gånger med ett och samma instrument och får samma resultat varje gång.

Reliabilitet är avhängigt studiens validitet, vilket innebär att om forskningen inte når hög validitet, där vi som forskare ställt fel frågor som inte ger svar på det man egentligen söker att svara på, når vi heller inte en hög reliabilitet (Kvale, 1997 s.207-209). För att hög reliabilitet så måste resultaten stämma överens med varandra. För att nå hög reliabilitet i vår studie har vi varit två personer som läst och tolkat texterna i våra 14 primärdokument och sedan kommit fram till samma resultat.

3.6 Meningskategorisering och urval

När vi tolkade texterna utgick vi från meningskategorisering som analysmetod.

Det som undersöktes var hur ensamkommande flyktingbarn mår, hur mottagandet ser ut i Sverige samt hur flykten från hemlandet gick tillväga. I de tidigare studier som vi läst, utgick vi ifrån dessa teman för att begränsa urvalet.

Tillvägagångssättet var att läsa sammanfattningen i dokumenten där utgångspunkten var att hitta fakta kring dessa teman. Vi valde både svenska och engelska artiklar som är vetenskapligt förankrade och slutligen blev det ett urval på 14 studier som alla passar in till något av våra valda teman. Citaten vi använt är relaterade till valda teman och dessa citat har vi diskuterat oss fram till gemensamt genom att läsa artiklarna och därefter analysera dem.

3.7 Etiska ställningstaganden

De etiska aspekterna har en stor och viktig betydelse i forskning och framförallt i forskning som rör människor som är särskilt utsatta, som barn. När man eftersträvar sådana beskrivningar som vi gör i våra frågor, finns det risk för att man rör upp minnen och känslor som kan ligga undermedvetna hos barnet. Dessa känslor kan vara starka och det krävs stor känslighet och erhållen kunskap ifrån forskarens sida för att kunna hantera de eventuella reaktionerna ifrån intervjupersonen. Fördelarna med forskningen, att erhålla ny och viktig kunskap, ska väsentligen uppväga skaderisken för intervjupersonerna, det innebär att risken att intervjupersonen far illa, ska vara så liten som möjligt (Kvale, S 1997, s.110). Detta var ett skäl till att vi inte valde att intervjua de ensamkommande barnen utan istället göra en kunskapsöversikt för att få en kännedom om det aktuella kunskapsläget.

3.8 Studiens avgränsningar

Då den vetenskapliga publiceringen kring barn i migration är ganska stor jämförbart med ensamkommande barn i migration, valde vi att begränsa litteratursökningen till ensamkommande barn i kombination med andra ord som är relaterade till valda teman. En ytterligare begränsning var att endast använda forskning som skrivits under åren 2000-2010. Vi har presenterat dessa som primärdokument i resultatdelen. Urvalet av fakta har vi begränsat till statliga myndigheter som regeringen, migrationsverket och barnombudsmannen, samt några fristående organisationer som UNHCR, och Rädda Barnen.

Då studiens syfte var att undersöka vad som görs nationellt för att ta hand om dessa utsatta barn, valde vi att i första hand hålla oss till forskning här i Sverige, men har även tillfört internationell forskning för att kunna jämföra olika förfarande i andra länder med Sverige. Under vårt arbete med att hitta forskning som enbart är fokuserad på ensamkommande barn, har vi upptäckt att det finns få studier om detta. Den tidigare forskning som finns har mest rört asylsökande barn allmänt och är fokuserad på deras upplevelser, psykiska och fysiska och psykologiska behov och deras familjer. Detta bekräftas även av Marie Hessle i avhandlingen ”*Ensamkommande men inte ensamma*” (2009).

4. Presentation av primärdokument

Nedan redogör vi för de 14 primärdokument som denna studie baseras på och som vi fann mest relevanta för vårt syfte och frågeställningar. Presentationen av primärdokumenterna har vi valt att göra kortfattad, med en presentation av författare, titel, syfte och resultat.

Marie Hessle(2009) har skrivit doktorsavhandlingen ”ensamkommande men inte ensamma” som är en tioårsuppföljning av ensamkommande asylsökande flyktingbarns livsvillkor och erfarenheter som unga vuxna i Sverige. Huvudsyftet med denna studie är att söka kunskap om hur ensamkommande asylsökande barn hanterar livsvillkor och utmaningar efter permanent uppehållstillstånd in i vuxen ålder i Sverige. Studien innehåller allt från kvalitativa intervjuer och etiska aspekter, samt uppföljning av mottagandet. Studiens resultat visar att barn som har fått permanent uppehållstillstånd har 10 år efter ankomsten, med några få undantag, etablerat sig i en gynnsam situation som unga vuxna. Studien har även visat att barn som kom ensamma inte förblev

ensamma, utan togs omhand av släktingar som redan bodde i Sverige eller så sökte barnen själva upp personer i sina egna nätverk som var en nödvändig anknytningsgrund i deras socialisation och etablering i Sverige.

Emma Söderman (2010) vid Malmö högskola har skrivit master uppsatsen ”*I am Dublin*”. Fokus på uppsatsen är ensamkommande barn som via Malta enligt Dublinförordningen fått besked om överföring dit. Huvudsyftet med uppsatsen var att tillsammans med barnen skapa kunskap om deras vardagsliv under avvisningshot i Sverige och på Malta och hur skillnaden är mellan de olika länderna. Materialet till uppsatsen har hon fått genom fältstudie tillsammans med barn i Sverige som är utvisningshotade till Malta, dels en fältstudie med barn på Malta som har avvisats dit ifrån Sverige. Studiens resultat visar att det som barnen har gemensamt är minnena av flykten och vad de tidigare varit med om, däremot är villkoren för barnen på Malta sämre jämförbart med Sverige, om man tittar på deras boende och sociala situation. Även de barn på Malta som tillskillnad ifrån barnen i Sverige fått tillfälligt uppehållstillstånd visade sig må sämre.

Guhn Godani, Göran Bodegård och Per-Anders Rydelius(2008) har tillsammans med Karolinska institutet och Rädda Barnen skrivit rapporten *Bördan de kom med*, som är en resultatredovisning av forskarprojektet: *Barn i asylprocessen som utvecklade uppgivenhetssyndrom i Sverige*. Projektets syfte var att bland annat att sprida kunskap i samhället om riskfaktorer för barn. Projektets resultat visar att barn som bevittnat traumatiska händelser runt deras mödrar och själv utsatts för våld, fortare insjuknat efter ankomsten till Sverige. Det som har varit till stor betydelse för barnens mående är mödrarnas omsorgsförmåga. Om omsorgsförmågan har brustit har det visat sig på olika sätt, beroende på hur känslig barnet är, vilket är individuellt.

Monika Brendler- Lindqvist (2004) *Att möta de ensamma barnen* är ett tvåårigt projekt av Rädda barnen, som redovisas i två delrapporter. I denna rapport beskrivs uppbyggnaden av det första asylhemmet i kommunalregi för ensamkommande barn som öppnades 2003 i Skellefteå kommun, samt de 17 barn/ungdomar som bodde där under det första verksamhetsområdet. Syftet med projektet var att undersöka om detta asylhem kunde bli ett gott exempel på omhändertagande av barn som kommer till Sverige utan familj. Huvudresultaten i rapporten är det är förlust av nära anhöriga och konsekvenser runt detta som ligger grund för de psykiska symtom som de ensamkommande barnen

visar på, samt att det är kommunen som lämpar sig bäst för att ta hand om dessa ensamkommande barn.

Monika Brendler-Lindqvist *Vem tar ansvar för de ensamkommande barnen* är del två i uppföljning av 17 ungdomars möte med Sverige. En uppföljning av rapporten ”att möta de ensamma barnen” (2004). Detta är en kvalitativ studie där ungdomarnas berättelser och tankar har legat som grund till materialet. Studiens resultat visade att ungdomarna var nöjda med det väl fungerande kommunala mottagandet och att nio av 10 av ungdomarna valt att stanna i Skellefteå kommun.

Agneta Gunnarsson(2008) vid Rädda Barnen skrev ” *Hur har det gått?*

Ensamkommande barn- mottagandet sedan kommunerna tagit över boende och omvårdnad”. 2006 genomfördes en lagändring som innebar att kommunerna tog över ansvaret för boende och omvårdnad av ensamkommande barn från Migrationsverket. Rapporten visar att mycket har förbättrats sedan ansvaret fördes över till kommunerna. Migrationsverket har inte längre den dubbla roll som innan, då de både skulle ansvara för barnens omvårdnad och utreda deras asylskäl. I rapporten framkommer det att det finns en del att förbättra, till exempel att kommunerna har olika rutiner kring socialtjänstens utredning av barnen. Den visar också på att det råder en del oklarheter i godemannens uppdrag.

Wendy Ayotte (2000) *Separated children coming to Western Europe - Why they travel and how they arrive*, är en studie av Rädda barnen som är baserad på intervjuer av ensamkommande barn från 28 olika länder, varför det flyr och hur de gör det. Studien påvisar på barns rättigheter i världen men påvisar också den brist på kunskap om hur de ska tillvara sina rättigheter till skydd när de kommer till ett främmande land. Stephen Goldin (2008) *Living in the present with the past: mental health of Bosnian refugee children in Sweden*, är en studie av Bosnisk-Serbisk-Kroatisk talande barnflykting familjer som mellan åren -94-95 placerades i Umeå med omnejd. Studiens målsättning var att utifrån semistrukturerade intervjuer beskriva hur barns exponering för traumastress påverkar dem och hur man på bästa sätt ska ”hitta” de barn som är i riskzonen till psykisk ohälsa. Resultatet visade att nästan hälften av barnen i studien visade en eller flera psykiska problem. Det mest förekommande symtomet var depression, följt av posttraumatisk stress och ångest-regressivitet. Riskfaktorerna för psykisk hälsa framkom vara exponering för trauma under krig, men även föräldrars

oförmåga att upprätthålla dagliga rutiner, bråk i familjen samt barnens missbelåtelse med sin skola.

Rebecca Svad (2010) har genomfört studien *Voices of afghan children – A study on asylum seeking children in Sweden*. Studien baseras på djupintervjuer med ensamkommande afghanska flyktingbarn som sökt asyl i Sverige. Studien har genomförts under initiativ av UNHCR och Migrationsverket och beskriver barnens upplevelser av flykten och hur mottagandet varit i det nya landet. Studien visar att det är viktigt att få barnens egna berättelser för att få en helhetssyn för att kunna tillgodose barnen det bästa.

Christine Mougne (2010) *Trees only move in the wind – A study of unaccompanied Afghan children in Europe* är en rapport om ensamkommande Afghanska barn i Europa. Rapportens baseras på barnens egna upplevelser om flykten och varför de väljer att göra den ensamma och svåra resan till Europa. Resultatet visar att de flesta av barnen har flytt på grund av förföljelse, från krig och tvångsrekrytering och barnens berättelser i studien indikerar ett mönster av övergrepp och exploatering under deras flyktväg.

Hans E Andersson, Henry Ascher, Ulla Björnberg, Marita Eastmond (2010) *Mellan det förflutna och framtiden – asylsökande barns välfärd hälsa och välbefinnande*, är ett fyra årigt forskningsprojekt i mellan åren 2006-2009, där frågor om hur barnens hälsa och välbefinnande påverkas under asyltiden och hur viktigt det är att frigöra barnets eget handlingsutrymme och strävan efter ett bättre mående. Resultatet av rapporten visar att barnkonventionen är en viktig del för att värna om barnens välmående, men att regelverk och praxis har förmågan att ha en negativ inverkan på barnens välfärd och hälsa.

Riitta Eriksson, Katharina von Greiff, Åsa Sjöberg Backlund, Eva-Marie Åkerlund (2009) *Hur ska barnen bemötas?*

Är ett forskarprojekt som genomförs av tre FoU enheter i Stockholms län. Projektet har genomförts som en kvalitativ studie av både socialarbetare och ensamkommande flyktingbarn och deras syn på mottagandet här i Sverige. Tidningsartikel/ I & M, 5-6/2010, s.35-39. Författarnas intryck av studien, utifrån barnens berättelser är att socialtjänsten inte har tillräcklig kunskap för att kunna bedöma de speciella behov som ensamkommande flyktingbarn behöver, men att det arbetas för förändringar och ansträngningar ifrån olika håll för att kunna möta dessa barns behov på bästa sätt.

Nader Ahmadi, Eva-Britt Lönnback(2005:5) *Tvärkulturellt socialt arbete* är ett projekt för att utveckla former och metoder för ett bättre tvärkulturellt arbete inom socialtjänsten. Resultatet visar att genom att stärka kompetens hos personalen ska man bättre kunna möta den mångkulturella befolkning som är i behov av eventuella insatser.

Ulrika Wigg (2008) *Att bryta upp och börja om, berättelser om flyktingskap, skolgång och identitet*, är en avhandling med syftet att belysa, analysera unga människors berättelser om hur de blivit tvungna att bryta upp ifrån sitt hemland under sin skoltid. Det empiriska materialet är livsberättelser med åtta unga vuxna som flytt till Sverige under sin skoltid. Resultaten visar på att upplevelsen av att bryta upp kan se annorlunda ut för varje person. Det finns ingen enhetlig bild utan det är individuellt och beror på olika erfarenheter och aspekter.

5. Teoretiska perspektiv

Under arbetets gång så har vi konstaterat att det finns ett flertal olika stress och trauma begrepp för att söka kunskap och förståelse för de ensamma barn utan vårdnadshavare som söker asyl i Europa. Vi har valt KASAM och Copingteorin som teoretiska perspektiv för att belysa de ensamkommande barnens situation.

5.1 KASAM

KASAM (känsla av sammanhang) är en teori som utvecklades av en israelisks professor i medicinsk sociologi vid namn Aaron Antonovsky. Teorins grundidé är att man ska tillvarata de resurser och tillgångar hos oss människor som får oss känna tillfredsställelse med livet. I teorin KASAM använder sig Antonovsky (2005) av tre delkomponenter. En god kännedom i dessa kan enligt Antonovsky (2005) ge en känsla av sammanhang. De delkomponenter som presenteras i boken Hälsans mysterium (2005) är begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet.

En vedertagen definition av KASAM är:

Känslan av sammanhang är en global hållning som uttrycker i vilken utsträckning man har en genomträngande och varaktig men dynamisk

känsla av tillit till att (1)att de stimuli som härrör från ens inre och yttre värld under livets gång är strukturerade, förutsägbara och begripliga, (2)de resurser som krävs för att man ska kunna möta de krav som dessa stimuli ställer på en finns tillgängliga, och(3) dessa krav är utmaningar, värda att investeringar och engagemang(Antonovsky, A 2005, s.41)

Begriplighet innebär enligt Antonovsky syftar på i vilken utsträckning man upplever inre och yttre stimuli. Om man upplever den som förnuftsmässigt gripbara, som information som är ordnad, sammanhängande, strukturerad och tydlig snarare än som brus-dvs. kaotisk, oordnad, slumpmässig, oväntad, oförklarlig” och svåra att förstå(Antonovsky, A 2004, s.40-41). Att ha en hög känsla av begriplighet menar Antonovsky(2004) att man kan förvänta sig att de stimuli som man kan möta i framtiden är förutsägbara och möjliga att förklara. Om de dock skulle komma som en överraskning eller som något negativt, som misslyckanden, död eller sjukdomar, så förmår enligt Antonovsky en person med hög känsla av begriplighet att göra även dessa hanterbara, som en utmaning som går att möta och även uthärda (ibid.).

Den andra komponenten i Antonovskys teori är *hanterbarhet* och handlar om att ha resurser till förfogande för att möta de krav som ställs av de inre och yttre stimuli man ställs för i livet. Resurser till ens förfogande kan syfta på ens egen kontroll, eller hos andra personer som man vet att man kan lita på som, exempelvis ens make, hustru, vänner, kolleger eller läkare. Har man en hög känsla av hanterbarhet kommer man inte enligt Antonovsky(2004) känna sig som ett offer för omständigheterna eller tycka att livet behandlar en orättvist. Olyckliga saker händer i livet, men när så sker kommer man att kunna reda sig och inte sörja för alltid (Antonovsky, A 2004, s.40)

Den tredje, och sista komponenten, är *meningsfullhet*, som också kan ses som den mest centrala och mest betydelsefulla komponenten. Antonovsky(2004) kallar den motivationskomponent, med det menar han att den formellt syftar på i vilken utsträckning man känner att livet har en känslomässig aspekt, att åtminstone den del av de problem som livet erbjuder oss är värd att lägga energi på, snarare än bördor som man mycket hellre vore förutan. Att ha högt värde på meningsfullhet är enligt Antonovsky(2004) att känna känslan det är värt att kunna söka mening och konfronteras med utmaningen, och med värdighet göra sitt bästa för att samla kraft för att ta sig

igenom de eventuella kriser som uppkommer, för att sedan kunna komma ut på andra sidan som en starkare eller lyckligare människa.

5.2 Coping

Coping är en teori som handlar om hur människor bemöter eller hanterar kritiska situationer som är stressrelaterade och kan innefatta både inre som yttre stress. Stress eller överbelastning har en skadlig verkan på kroppen och man skiljer på de yttre faktorer som orsakar överbelastning, stressorer, och den effekt de får på organismen, stress. Människans motgift på stressorer yttrar sig i Geels m.fl.(2006) som en kombination av psykologiskt och fysiologiskt försvar. Processen engagerar personen både emotionellt, som socialt och fysiologiskt. Den har även ett samspel mellan individ och situation i ett större perspektiv till exempel socialt, kulturellt och då på nivåer som familj, organisationer eller samfund. Richard Lazarus lyfter fram två psykologiska aspekter av stress den "primära" och den "sekundära" bedömningen (Lazarus och Folkman, 1984 s.52).

Primär: handlar om hur människan bedömer hur mycket stress en situation orsakar, det vill säga människan planerar och/eller skapar händelser för att skapa eller stärka mening. Detta visar att människan har olika beredskap för olika situationer. Denna form av coping är konkret och målorienterad. Den inkluderar strategier för att samla information, fatta beslut, planera eller lösa konflikter och för att kunna lösa eller ta hand om problem som sätter hinder för målen och orsakar stress (Lazarus och Folkman, 1984 s.56).

Sekundär: Har individen tro för att hantera/klara de problem som uppstått och hur mycket ansvar har individen för dessa problem och finns det yttre källor som sociala, finansiella och materiella som stöder en coping? I denna form av coping innebär att det att personen fokuserar på att klara av de emotionella och fysiologiska reaktionerna som uppstår vid stressfyllda händelser. Det kan ske genom en förändring av tankemönstret, att man lär sig se saker ur ett annat perspektiv och att lära sig att ha en positiv inställning och att ha realistiska förväntningar i uppkomna situationer (Lazarus och Folkman, 1984 s. 59).

6. Resultatredovisning och analys av empiri

I följande kapitel presenteras resultatet och analys av de valda artiklarna. Redovisningen av resultatet utgår ifrån de tre teman som vi beskrivit i metod delen. Barnens upplevelser av flykten, mottagandet och barnens psykiska status. Resultatet kommer att redovisas efter varje tema och analyseras med hjälp av Aron Antonovskys KASAM och Coping.

6.1 Flykten

Uppsatsens första tema handlar om flykten och varför barnen valt att lämna sitt hemland för att söka asyl i västvärlden, samt vilken väg de tagit och deras upplevelser av den. Flera av de valda rapporterna belyser liknande anledningar till varför barnen väljer att fly. Den övervägande orsaken till flykt i samtliga rapporter är flykt ifrån någon form av väpnad konflikt samt förföljelse på grund av etnisk minoritet;

”Barnen kommer ensamma för att de är föräldralösa, saknar en av sina föräldrar eller har flytt svåra familjeproblem. Det är förluster av nära anhöriga och dess konsekvenser, som fattigdom, brist på utbildning och skydd från familjen samt splittrande sociala nätverk som utgör huvudorsaken till migrationen”(Godani m.fl, 2008 s.7)

I en studie av Ayotte(2000) sammanfattas även andra orsaker som politiska skäl, tortyr, fattigdom, trafficking och återförening av familjemedlemmar. Föräldrarnas syfte med att skicka iväg sina barn har i de flesta fall varit att skydda dem eller ge dem bättre livsbetingelser, i tron att de ska fara mindre illa av att bli iväg skickade än att vara kvar i ursprungslandet. Några beskrivningar som har varit orsak till att barnen varit tvungna och fly återges i rapporten *Bördan de kom med, 2008*. Barnen har varit under 12 år vid händelserna.

- ”Misshandlad och bevittnat hur modern och brodern misshandlades och anhörig mördades”
- Misshandlad under dödshot, samt bevittnat misshandel och våldtäkt av modern. Fadern bortförd, fängslad och torterad.”
- ”Bevittnat våldtäkt av modern och var instängd i denna situation under lång tid. Flykten innebar förlust av vårdare”
- ”Återfinnar anhörig mördad som följd av politiskt hot”(Godani m.fl, 2008 s. 18)

I en annan rapport beskriver en 16-årig pojke för forskaren:

”Children in Afghanistan are sometimes brought away by wealthy people who let them stay and dance for them. They use them sexually” (Svad, 2010 s.21)

Beslutet att barnet ska fly har sett ut på olika sätt. Vissa barn har till viss grad varit införstådda och informerade om beslutet medans en del inte varit förberedd alls.

I studien av Hessle (2009) visade det sig att de flesta av barnen själva inte valde att fly, utan de flesta blev tvingade av sina föräldrar eller andra anhöriga:

”Beslutet att skicka iväg barnen har föregåtts av svåra livsvillkor, ofta med dramatiska händelser och informationen till barnet att ser skulle lämna landet gavs ofta så sent som några dagar före avresan”(Hessle, 2009 s.98)

Detta bekräftas även i följande studier:

”Hans mamma sa att han var tvungen att fly, de militanta grupperna rekryterade alla unga män, och hans äldre bror hade sagt att; jag stannar och tar hans om familjen. Deras pappa dog 2003, när Ali var 10 år, och Alis bror hade sedan dess tagit mycket ansvar för familjen, och brodern sa nu till Ali, att Ali skulle fly”(Söderman, 2010 s.20)

Aliza, 14 år, berättar:

”En kväll tittade min far på mig och sa att jag skulle åka till ett annat land ett par dagar senare. Jag fick en chock och började gråta. Sedan sprang jag för att gömma mig. Jag var tvungen att göra som min far bestämt (Hessle, 2009 s.49)

Efter att de unga har delgivits beslutet upplevde de flesta av barnen i rapporterna att resan gick snabbt beroende på vilken flyktväg de tog och från vilket ursprungsland de flydde ifrån. Då det inte finns någon laglig väg för flyktingar att ta sig till flyktlandet är de ensamma barnen tvungna till att välja alternativ som kan vara både svåra och farliga. ”Barnen blir ofta utlämnade till en smugglare som har behandlat dem illa och som de känt fruktan för”(Hessle, 2009 s.49).

De flesta av barnen i Svads (2010) studie har flytt genom en smuggelorganisation, där barnen forslats från en organisation till en annan, under resans gång. Barnens upplevelser av smugglarna beskrivs i denna rapport som i de flesta andra som skrämmande, hotfulla våldsamma och har haft en noll förståelse för barnens situation.

” Their stories show how the smuggles exploited the children’s lack of knowledges about their whereabouts and their fear of state officials and criminal groups out of economic self interests”(Svad, 2010 s.47)

Berättelserna i studierna varierande när det gäller hur lång tid flykten hade tagit samt vilken flyktväg barnen tagit till Sverige. För några barn/ungdomar tog resan ett par dygn, för vissa upp till ett år. Vissa av barnen/ungdomarna åkte direkt med flyg, en del i lastutrymmet på en båt. I studien av Brendler-Lindqvist(2004) säger sig barnen ha blivit insmugglade med buss, andra hade haft en lång traumatisk flykt över berg och hav, till fots. I några fall hade barnen flytt liggandes i eller under lastbilar.

Barnens berättelser är ofta oklara och ibland vet barnet inget om deras resväg. De barn som haft vuxna anhöriga eller syskon med sig när de flydde från sitt hemland har ofta ”tappat” bort dem någonstans på vägen, eller så har de bevittnat när de torterats, skjutits eller misshandlats till döds. Vissa har heller inga föräldrar kvar i livet(Brendler-Lindqvist, 2004 s.29-30)

Mohammed 15 år berättar:

”det fanns inget vatten, ingen mat. Han säger att han försöker att inte tänka på resan genom Sahara så mycket, det är för hemskt minne”(Söderman, 2010 s. 23)

Ayotte(2000) tar upp några tänkbara anledningar till att det är övervägande pojkar som söker asyl i Europa. En anledning menar Ayotte är att pojkar har större riska att hamna i beväpnade konflikter, som att till exempel bli tvångsrekryterad till armen. Av risk att bli tvångsrekryterad till armen skickas barnen iväg av sina familjer för att söka säkerhet någon annanstans. Ett annat skäl är att pojkar i vissa kulturer, värderas högre än flickor, i synnerhet den äldsta sonen, och väljer att skydda honom i första hand. Ayotte menar också att det är större risk för flickor att färdas ensamma än pojkar.

Många av de ensamkommande barnen tillhör minoriteter i det land de kommer ifrån. Det visade sig bland annat i Hessles (2009) rapport och avspeglas ofta i det modersmål de använder, även om de också behärskar landets officiella språk. Det kan till exempel gälla kurder från Turkiet, som talar turkiska, kurder från Irak som också talar arabiska. Vägen hit till Sverige har ofta varit lång och snårig för dessa ensamma barn och med upplevelser av den art som vi bara kan försöka föreställa oss.

6.1.1 Analys av flykten

Att som barn bli ivägskickad av sina föräldrar innebär svåra traumatiska upplevelser. De har dessutom upplevt svårigheter innan de flydde från till exempel kriget i deras hemland, de kan ha varit på flykt i andra länder innan, där de kan ha tappat bort sina föräldrar eller upplevt andra fruktansvärda händelser. Traumatiska händelser under barndomen är viktigare än de som inträffar i vuxen ålder för hur man upplever KASAM. Flera studier har visat att KASAM är viktigt för att upprätthålla hälsan (Antonovsky, 2005).

”Children were raped and kidnapped. It was a very war-torn area, the Taliban used to take children as hostage. They took children and elderly. Those who are not religious...they take children on whom they attach bombs which they detonate” (Svad, 2010, s 32).

Att förstå deras situation i ett sammanhang är inte lätt. Barnen mår naturligtvis inte bra även om det inte uppmärksammas av omgivningen. Barnen är tysta och vill inte berätta om sin flykt. När barnen kom till Sverige uppvisar de ofta inga tecken på trauma. När de efter ett tag börjar känna tillit till vuxna i sin omgivning kom också tecken på traumatisering. När upplevelsen av sammanhang genom strukturerad vardag och trygghet blir kännbar är det lätt att svåra upplevelser kommer upp till ytan. Det är då viktigt att barnet får verktyg att hantera dessa känslor genom personal eller vuxnas stöd för att upprätthålla meningsfullheten i vardagen, Antonovsky själv ansåg att meningsfullheten har störst betydelse för hälsan då en person med hög meningsfullhet kämpar på även i situationer som personen inte riktigt vet hur den ska handskas med.

I detta sammanhang är det enligt KASAM och Antonovsky (2005) viktigt att komma ihåg att barnen innan de upplevde trauma och flykt oftast varit välfungerande individer. Ofta finner man en särskild styrka hos dessa barn som klarat av att genomföra flykten, det är alltså inga svaga individer. Om man ser dessa barn ur ett salutogent perspektiv, det vill säga att man fokuserar på det friska trots att de utsatts för så stora påfrestningar, så kan det betyda mycket för barnen. Möjligheten finns att dessa barn går vidare i livet som starkare och vidareutvecklade människor om de blir sedda ur detta perspektiv. Att

som barn fly för sitt liv betyder att de bär på en inre stress som på ett eller annat vis sedan måste bearbetas:

”Man flyr inte ifrån sitt hemland om man inte känt sig hotad..om man inte är tvungen till det”(Eriksson m.fl.2010 s. 36)

Lazarus & Folkman (1984) menar att begreppet stress är ett resultat av förhållandet mellan människa och miljö. Denna definition tar hänsyn till både individens egenskaper och händelser i omgivningen. Barn som blivit utsatta för stress kan genom att till exempel lära sig tänka positivt eller annorlunda hantera dessa känslor och minnen på ett bra sätt för att sedan gå vidare i livet som starka personer (Lazarus och Folkman, 1984, s.62) Detta kan ske genom enskilda samtal där barnen får verktyg i att förändra tankemönstret, till exempel genom att vända stressen till en positiv tanke när svåra minnen uppstår. Om barnen lär sig tänka annorlunda och fokusera på det positiva kan det hjälpa barnen i många situationer som uppstår i vardagen.

6.2 Mottagandet

Uppsatsens andra tema handlar om hur barnen har upplevt sin första tid i Sverige, samt hur de upplevt mottagandet och väntan på asylbeslut.

Barnen som kommer till Sverige har tagit sig hit på många olika vis samt har väldigt olika bakgrund. Alla bär med sig olika upplevelser. I Hessle(2009)och Södermans(2010) studie beskrivs att de yngsta barnen oftast kommer hit med sällskap med en vuxen, släkting eller någon vän som redan bor i ankomstlandet och som återvänt. Före ankomsten har vissa barn kommit via ett såkallat transitland där de oftast vistats under en viss tid. I vissa fall har barnen mist sina anhöriga under vägen och måste ifrån transitlandet ta sig själv till Sverige.

”De yngre barnen som flydde då de var 12, 13 år har haft sällskap av en äldre släkting eller vän. Den personen har haft hand om pengar och varit den som planerat flykten. Barnen har dock kommit ifrån eller förlorat sin äldre släkting eller vän under flykten. Ett av barnen anlände till Malta tillsammans med sin äldre släkting men reste sedan till Sverige ensam” (Söderman, 2010 s. 20)

Flera studier beskriver barnens berättelser om känslan om att komma till ett nytt land. För många av barnen har det inneburit en traumatisk upplevelse och vikten av att bli bra bemött har för vissa barn i Södermans (2010) studie haft betydelse för deras framtid.

Första mötet med Sverige beskrivs i flera av de utvalda forskningsrapporterna som ganska förvirrat, med många olika människor, platser, och med dålig eller oförståelig information. Ett flertal studier påtalar vikten av att barnen redan vid ankomst blir informerade om vad som kommer att hända.

En pojke i en studie berättar att:

”Bristen på information gör oss paranoida; det är svårt att lita på myndigheter när man utsatts för förföljelse”(Wigg, 2008 s.81)

En pojke i en annan studie berättar:

”I mitt land blir man dödad av soldater, här blir man dödad av papper”
(Brendler-Lindqvist, 2004 s.33).

I många av rapporterna beskriver barnen den första tiden i Sverige som en fortsatt osäker ”resa”, med oro över vad som händer och en frustration över hur litet inflytande de har över sin egen situation. De barn som lyckats att ta sig fram till Sverige har ofta stora förväntningar på det nya landet som alla pratat så gott om. Flera barn i Brendler-Lindqvist (2004) och Svad (2010) och Mougnes (2010) studier har kommit till Sverige med höga ambitioner om ett bra liv.

Studierna visar på att i många fall där familjen valt att skicka väg sitt barn så ligger det en stor förväntan på att barnet ska ”lyckas” i det nya landet. Ofta har familjen fått sälja en stor del av deras ägodelar eller lånat pengar till att få råd till ”biljetten” och ofta förväntas detta att betalas tillbaka. Föreställningen har varit att barnet så fort de kommit till det nya landet ska börja tjäna pengar så fort för att kunna betala tillbaka, men sedan har verkligheten har visat sig vara en annan och det har inneburit ett stort misslyckande för barnet, som i många fall har dåligt samvete för att de har det ”bättre” än de som är kvar.

Ett genomgående tema i rapporterna är väntan på ett asylbeslut som av många barn upplevs som ”psykisk tortyr”. Många av barnen beskriver att, i stället för att känna sig lycklig över att vara i trygghet, känner ångest, ensamhet och en känsla av att känna sig övergiven:

”Vi skrattar och pratar, men här inne(pekar på sitt hjärta) känns det som att man vill dö”(Brendler-Lindqvist, 2004 s.1)

Men det finns även studier som visar motsatsen:

”Under tiden han väntar vill han skapa sig ett så bra liv som möjligt i Sverige, lära sig svenska och göra saker för att slippa tänka. Jag sa att han hade ett ”strong mind” och han höll med. ”Yeah I have a strong mind”(Söderman, 2010 s.32)

Detta bekräftas även Hessles(2009) avhandling:

”väntetiden tycks inte ses som ett problem i sig för de flesta av informanterna, med undantag av någon som var med om ett traumatiserande övergrepp i Sverige och för de som personer som väntade mycket länge(mer än fyra år) på ett positivt beslut” (Hässle, 2009 s.107)

Detta med långa väntetider är ett genomgående problem i de flesta studier. En forskningsstudie från Rädda Barnen(2004) visar att:

”av 12 stycken som fått besked fick ingen vänta mindre än 3 månader, två fick vänta mellan 4-6 månader, 3 fick vänta mellan 7-11 månader och 7 fick vänta 12 månader eller mer.”(Brendler-Lindqvist, 2004 s.33).

I väntan på besked om uppehållstillstånd hade de flesta av barnen vanligtvis bott på HVB- hem eller hos släktingar. Vissa av barnen har varit rätt klara med när det gäller till exempel vilket boende de vill till medan andra barn har haft en önskan om att komma till en svensk familj direkt med förhoppningar om att snabbare lära sig språket och vissa barn har inte haft något val alls.

En ung man från ett afrikanskt land som inte hade släkt i Sverige beskriver:

”När jag kom till Sverige satte de mig i förvar sen släppte dom mig. Dom sa ”okänd identitet”. Kyrkan gömde mig sedan i 1 1/2 år. Sedan sökte jag asyl. Jag var rädd hela tiden. Bodde då på grupphemmet och flyttade sedan till ett annat grupphem. Kyrkan hjälpte mig sedan att flytta till en familj, jag mådde dåligt hela tiden och var rädd för människor. Kunde inte sova. Jag gick hos en doktor och fick hjälp. Mycket oro och vånda. Läste Svenska på SFI. Jag fick uppehållstillstånd(humanära skäl) efter nästan fem år i Sverige”.(Hessle, 2009 s. 106)

Barnens upplevelse av att bo på HVB hem skiljer sig lite åt i rapporterna. Både positiva och negativa upplevelser tas upp. De negativa upplevelserna handlar ofta om

kulturkrockar och att vissa får positiva eller negativa beslut före andra. Det positiva var att de kände sig tryggare med människor runt omkring sig som var i samman situation och som hade förståelse för vad de varit med om. Barn som har upplevt tiden på HVB-hem som positiv beskriver:

”Men det var ganska trevligt för folk hade ju något gemensamt när dom kom dit, alla hade det, liksom alla kom från kriget, alla hade sina egna berättelser att berätta och man, man var på nåt sätt som ett slags stöd för varandra, så det, det var ändå, det var ändå en fin känsla och jag vet jag, jag har bara fina känslor från den tiden så att säga, det var, det var ingen jobbig tid på så sätt även om man visste liksom, man hade ju, vi hade ju hela vår familj kvar. Fina stunder av glädje ändå och liksom komma ifrån det här och ja, man var ju tvungen att börja sitt liv igen så att säga”(Wigg, 2008 s.80)

”Det har inte varit så viktigt till vilken familj jag skulle flytta, utom att det var i (kommun) och att jag kunde ha kvar mina kompisar och min skola” (Eriksson m.fl.2010 s 37.)

De flesta av barnen i studierna har börjat skolan tidigt efter ankomst. Genomgående så visar den utvalda forskningen på att de flesta av barnen ger en positiv bild av sin studietid. Det ger dem en rutin i vardagen och annat och tänka på.

”Jag bodde på grupphemmet. Det var bra där. Jag väntade i nio månader. Levde för skolan och satsade 100 %. Mina lärare stöttade mig och hjälpte mig”(Hessle, 2009 s.103)

Några barn berättar att de har svårt att koncentrera sig i skolan på grund av sina tankar ”Det är mycket svårt i skolan. Jag kan inte koncentrera mig. Men min lärare är fantastisk – snäll och hjälpsam”(Brendler-Lindqvist, 2004 s.34) Ett annat problem som berördes i många rapporter var språkets betydelse och vilka problem som kommer med det ”Det var jättejobbigt. Jag förstod ingenting. Jag hade ingen lust att gå till skolan” (Hessle, 2009 s.130). I studien *hur ska barnen bemötas* av Eriksson m.fl.(2010) beskriver barnen i intervjuerna att det är ovanligt med stödundervisning i Svenska och framförallt undervisning i och på deras modersmål. En femton årig pojke beskriver ”vi förstår inte mycket av han (läraren) säger”(Eriksson m.fl. 2010 s.36).

I de flesta studier är barnen nöjda relativt nöjda med skolan och ser skolan som nödvändig för att lyckas i sitt liv. Trots sin bakgrund har de flesta framtidsdrömmar som alla andra.

”Jag har hela tiden mått bra men är lite ledsen över studierna. Du vet svenska är svårt, du kan inte bli läkare så där enkelt. Alla invandrartjejer blir undersköterskor. Nu har jag full pott på vartenda prov. Man behöver bara en lärare som tror på en”(Hessle, 2009 s.110)

”Ylas berättar att han gärna vill läsa vid universitetet, till läkare eller advokat. Jag frågar varför just dessa yrken. Ylas säger att han alltid velat bli advokat sedan han var liten och att han vill bli doktor för att kunna hjälpa människor”(Söderman, 2010 s.34)

6.2.1 Analys av mottagandet

Barnen är i ett nytt land, de har lämnat sin familj och de ska förstå det svenska samhället och anpassa sig. De ska också förstå de inblandade organisationerna och myndigheternas uppdrag och detta ska de så fort som möjligt ta in i sitt medvetande till exempel vem som har ansvar för vad, dessutom ska de försöka anpassa sig till en helt ny situation. Detta kan göra att barnet inte kan få den rätta känslan av sammanhang vilket kan det leda till en känsla av brist på kontroll och mening. Ofta kan barnen dock fungera bra i vardagen, men de visar inte hur de mår inombords förrän de befunnit sig i Sverige under förhållandevis lång tid, ofta tar det år innan de berättar (Brendler-Lindqvist, 2004 s.32). Barnen kan också känna en inre stress på grund av dessa orsaker. De befinner sig i en helt ny situation, ett nytt land och oftast en helt ny kultur. Här kan det uppstå en copingstrategi, exempelvis säger ett barn att när det kom till Sverige var allt dåligt och inget var så som barnet fått lära och tillägna sig innan flykten. Detta visade barnet genom ovilja till att samarbeta, att bara göra sig omöjlig inför de uppgifter som stod framför barnet. Barnet uppger att det tog ungefär tre år för att förstå att människor i dess omgivning bara ville väl och att målet var att barnet skulle må bra och integreras i det svenska samhället på ett bra sätt.

vilken typ av strategi som väljs, på ett medvetet eller omedvetet plan, är direkt beroende av vilket sammanhang och vilken situation som har uppstått och i detta fall har yttre faktorer påverkat (Lazarus och Folkman 1984, s. 76). Individens värdering av situationen kan förändras från en dag till en annan och det är utifrån denna värdering copingprocessen sker. Exempel kan vara kulturell tillhörighet som kan påverka en individs beteende.

Detta är ett exempel hur copingteorin kan ta sig uttryck:

”Många barn talar om för mig att de mår dåligt både fysiskt och psykiskt. De säger att de bara är fysiskt närvarande eftersom de har sina tankar kvar i hemlandet, i sin oro för familjen och andra som är kvar eller fortfarande på flykt. De påpekar att de inte kan sova om natten och inte orkar koncentrera sig på dagarna”(Ahmadi, Lönnback, 2005 s. 54)

I denna känsla av sammanhangsförlust kan ilska uppstå från barnets sida till exempel när sammanhangsförlusten medför att barnet inte känner sig respekterat. Istället kan barnet känna att de blivit påtvingat något de inte behärskar, praktiskt eller etiskt. Etiska svårigheter kan i detta sammanhang vara religiösa, kulturbundna eller andra personliga antaganden. För att skapa och förstärka en känsla av sammanhang, mening och kontroll av barnens situation kan man använda sig av så kallade sammanhangsmarkeringar(Antonovsky, 2005 s.129). Det kan ske genom att berörd personal förklarar och visualiserar genom bilder eller ber barnet att berätta hur det upplever sin situation. Detta hjälper barnen framåt och gör att de får en känsla av begriplighet som gör att dessa antaganden de haft med sig blir hanterbara och går att möta, samt att så småningom också går att uthärda.

6.3 Barnens psykiska status

Uppsatsens tredje tema handlar om barnens psykiska hälsa, hur de mår och hur de hanterar de traumatiska händelser som de varit med om.

Många studier som rör ensamkommande barn handlar om barnens fysiska och psykiska hälsa och vad anledningen till deras psykiska ohälsa är. Detta framkommer i de ovan presenterade studierna av Ayotte (2000), Brendler-Lindqvist (2004) samt Godani, Bodegård och Rydelius(2008).

Ett gemensamt resultat för dessa studier är att de barn som har blivit separerade från sin trygghet i familjen och sitt land i efterhand har känt en förlust och rotlöshet, många har också visat sig lida av psykiska symtom, såsom sömnsvårigheter, aggressionsutbrott, psykosgenombrott och depressioner. Detta påvisas även i Goldin(2008) studie:

”Hos nära hälften av barnen i studien identifierade den kliniska intervjun ett eller flera psykiska problem som ”krävde ytterligare uppmärksamhet”. Det mest förekommande problemet var depression, följt av posttraumatisk stress och ångest – aggressivitet”(Goldin, 2008 s.22)

Den valda forskningen visar på att många av de ensamma barn som kommit ensamma hit till Sverige varit med om traumatiska upplevelser. Barnen har blivit tvungna att skiljas ifrån det som de känner till och känt sig trygg i och kommit till en ny plats där man inte känner någon, inte kan uttrycka sig i varken tal eller skrift och där kulturen är helt en annan än vad de är vana vid.

Ericsson, von Greiff, Backlund, Åkerlunds(2010) studie visar på att vissa av barnen berättat att de inte kunnat föreställa sig på vad som väntade dem i Sverige. I många fall har inte barnen blivit informerad alls innan ankomst, de har inte ens vetat vilket land de kommit till.

En 15 årig pojke i studien berättar: ”man hamnar i ett främmande land och känner sig som en främling” (Eriksson m.fl. 2010 s. 36). I Hessles (2009) studie beskriver Fauzia från Somalia; bara vita människor överallt. Jag hade aldrig sett en vit människa tidigare. Jag blev jätterädd och började gråta...”

Många barn som har öppnat sig i intervjuerna berättar om sina separationer ifrån familjen och uttrycker sin oro, längtan efter sin familj och om ovissheten om vad som hänt resten av dem. Många av barnens familjer befinner sig fortfarande på flykt eller kan ha blivit dödade. Detta och oron över vilket beslut som kommer att fattas i asylprövningen innebär stor psykisk stress (Eriksson m.fl. 2010 s.36-39).

I Monika Brendler-Lindqvists studie kan man utifrån intervjumaterialet säga att den separation som barnen upplever redan har skett i hemlandet. Det är där de har förlorat sina anhöriga på ett eller annat sätt. De separationer som skett under flykten eller i ankomstlandet har enligt forskaren inte samma dignitet. Forskningen har visat på att barn/ungdomar påverkas av vad de har upplevt. Separationer från deras föräldrar, krig, trauman är tillräckliga traumatiska händelser som gör att de behöver omhändertas och få prata om vad de har varit med om. Ett flertal av de utvalda forskningsintervjuerna beskriver ofta hur barnen lider av olika stressfaktorer under sin första tid i Sverige. Hessles (2009) studie visar på sådant resultat.

”Stress faktorer tycks ha varit vanligt förekommande kort efter ankomsten till Sverige. Exempel på stress i Sverige som uppgavs: Att inte ha några släktingar/anhöriga i Sverige. Att känna sig tvingad av (smugglaren) att uppges fel identitet, historia, ålder och att bli ifrågasatt/misstrodd under asylintervju”(Hessle, 2009 s.74)

Detta bekräftas även i en annan studie;

”Ungdomarna upplever att de inte kan påverka sin situation och att de inte blir trodda när de berättar om sin livssituation och sina traumatiska upplevelser i hemlandet”(Brendler-Lindqvist, 2004 s.33)

En studie gjord av tre FoU enheter i Stockholms län visar på att socialarbetarna i deras undersökning uttrycker ambivalens över när barnen inte vågar berätta sin historia och blir osäker över vad de kan fråga. De ser en bristande erfarenhet som en begränsning.

”krigsupplevelser och annat trauma kan vara svårt för oss att förstå eftersom man själv inte växt upp under krig” (Eriksson m.fl. 2010 s.39)

Genom ambitionen att ”se till det friska” och att inte ”störa” barn kan det, menar författarna i samma studie, finnas en risk för att barnen istället för att bearbeta sina upplevelser istället stänger dem inne. De frågar sig även vilka som ska prata med barnen om deras upplevelser och livshistoria, om de professionella visar ambivalens över att göra det.

I barnens egna berättelser i Emma Södermans masteruppsats *I am a Dublin* (2010), berättar barnen själva att de gör allt för att slippa tänka så mycket på sin situation. Minnen av det som hände under flykten gör att de mår sämre och istället för att prata om det så tar de till strategier för att slippa oroa sig och tänka. ”Han sa att han gillade att jobba, han ville jobba mycket. Han ville gärna ha aktiviteter, annars tänker han för mycket”(Söderman, 2010 s.32) Den inre oron utmärker sig däremot i sömnbrist, magsmärtor och migrän. Mohammed 15 år i samma studie berättar;

”I think too much, many of my family die.” Mohammed berättar att han inte kan sova, han sover kanske 2-3 timmar varje natt”(Söderman, 2010 s. 32)

Ayotte(2000) menar i sin studie att en stor del av de ensamkommande barnen är i stort behov av kris och stödjande insatser. I studien beskrivs hur viktigt det är att både förstå barnen i separationen av föräldrarna och samtidigt hur det är att komma till ett främmande land. Rapporten poängterar även vikten av att den personal som möter dessa barn har tillräcklig kunskap för att känna till deras behov i relation till utveckling,

introduktionen av en främmande kultur, språk och kunskap om sociala och kulturella bakgrunder. Den visar också på hur viktigt det är för barnen att eventuellt återförenas med sina föräldrar.

För de flesta barnen i de valda studierna är kontakten med anhöriga viktig ”Ali håller ena handen för bröstet och himlar med ögonen, det verkar vara svårt att beskriva med ord lyckan i att få kontakt med sin familj igen”(Söderman, 2010 s.22). En del har möjligheten att via mobiltelefon e-post eller på något annat sätt hålla kontakt. Trots att de uttrycker en stor sorg efter sina anhöriga så har kontakten påverkat barnen i studien positivt;

Barnen som har kontakt med sin familj har varit mer benägna om att berätta om traditioner, musik, mat, skolan, hur de lärt sig simma, vilka kompisar de haft med mera”(Söderman, 2010 s.22)

Vissa har inte den materiella möjligheten, men för många finns det ingen anhörig att kontakta; en 17 årig pojke berättar; ”min mamma vet inte vet inte var jag är och jag vet inte var hon är. Hon kanske tänker att jag är död” (Eriksson m.fl, 2010 s.36)

Brendler- Lindqvist(2004) har i sin studie frågat sig om det finns en risk att det är den långa väntetiden på ofta längre än ett år och ovissheten på ett beslut som har utvecklat dessa psykiska symtom, mer än de trauman som de har med sig från ursprungslandet.

”Den långa väntetiden påverkade verksamheten på så sätt att ungdomarna efter ca 6 månader började förhålla sig annorlunda. De blev passiva och krävande, de regredierade och tog mindre ansvar för sig själva och asylhemmet(Brendler-Lindqvist, 2004 s.48)

6.3.1 Analys av barnens psykiska status

Coping handlar enligt Lazarus och Folkman om hur människor bemöter, hanterar och klarar av kritiska och stressfulla situationer. Människor bemöter stressfulla situationer på olika sätt, beroende på deras personliga tolkningar. De ensamkommande flyktingbarnen möter och har mött många stressfulla situationer. Många har visat sig lida av psykiska symtom, såsom sömnsvårigheter, aggressionsutbrott, psykosgenombrott och depressioner. Ofta beror dessa symtom på förlust av något eller

någon, vilket stämmer väl in på dessa barn. Om barnen däremot får en stark känsla av hanterbarhet, begriplighet och meningsfullhet menar Antonovsky att i dessa situationer kan ett starkt KASAM bidra till att lösa upp spänning och förhindra dess omvandling till stress, och på så sätt skapa möjlighet att behålla den psykiska hälsan. Antonovsky menade också om att lyckad problemhantering kan gynna den psykiska hälsan, och skapa förutsättningar för att växa som människa (Antonovsky, 1984 s. 89 ff).

I coping skiljer man på känslorokuserad coping och problemfokuserad coping. Känslorokuserad coping innefattar bland annat strategier som undvikande, distansering, selektiv uppmärksamhet samt försöka finna positiva värden i negativa händelser. Människan använder sig av den känslorokuserade copingen när barnen ändrar sitt förhållningssätt till en viss situation, som till exempel när hon ser saker från en annan synvinkel. (Lazarus och Folkman, 1984, s.67)

”I Afghanistan blir alla barn slagna”, sa Emran. Så berättade han om sin pappa som slog honom när han hade förlorat sin keps. När han berättar om denna händelse, förstår jag vilken kränkning han upplever att han blivit utsatt för. Han minns allt i detalj. Var han olydig kunde han sättas ut i kylan över natten. (Brendler-Lindqvist, 2005 s. 14)

Vidare talar Emran om hur bra Sverige är ur barns synvinkel. Emran kunde knappt skriva när han kom till Sverige och är nu en ambitiös gymnasieelev. Här kan man utläsa ett exempel på att han upplevt mycket negativa händelser men ändå ser positivt på situationen han har idag. Den problemfokuserade copingen handlar istället om att definiera problemet och försöka komma fram till lösningar på det genom att väga för- och nackdelar med lösningen och handla därefter. I en av artiklarna beskriver barnet det såhär för att ge ett exempel:

”Jag skall skaffa mig en egen, ny familj. Men det kommer att bli svårt för barnen att inte ha någon släkt.” (17-årig somalisk pojke) (Brendler-Lindqvist, 2004 s.17)

Här kan man se det ur den problemfokuserade copingen, han väger för och nackdelar och handlar därefter. Denna typ av coping är en process som fokuserar både på omgivningen och på strategier som är riktade inåt mot en själv. Det sistnämnda fokuset handlar om strategier för kognitiva förändringar så som utvecklandet av nya

beteendenormer eller att tillägna sig nya färdigheter(Lazarus och Folkman, 1984 s. 55)
Han tänker att han ska bilda familj i Sverige vilket tyder på att han ändrat sitt beteende, men att han kommer att sakna den kultur han haft i sitt hemland, en stor släkt där alla hjälpts åt.

7. Diskussion

Syftet med studien var att belysa och analysera den problematik som kan uppstå hos ensamkommande flyktingbarn som skickas bland annat till Sverige, genom att studera ett urval av tidigare vetenskapliga studier. Detta har vi gjort genom att fokusera på tre teman: flykten, mottagandet och psykisk status. Vi har granskat 14 forskningsstudier där varje studie hade anknytning till minst ett tema. Studierna har sedan analyserats utifrån känslan av sammanhang och copingteori. Det tema vi anser varit svårast att anknyta både Coping och KASAM till anser vi vara mottagandet. Vi har funnit tydliga copingstrategier i alla teman, där utmärkande resultat bland tidigare forskning är att barnen använt sig av flera copingstrategier för att hantera sina liv. Att tänka positivt, framåt och på framtiden har visat sig var vägledande, att däremot tänka tillbaka på det som varit ansåg många bara skadat dem själva. Problemet att finna någon koppling till KASAM i mottagandet kan vara att barnen ofta känner sig ensamma med sina trauman och problem och därför har svårt för att finna en känsla av sammanhang.

Det första temat visade att barnen i tidigare studier har gett skilda beskrivningar av hur deras flykt sett ut och hur de upplevt den. Några har flytt till exempel till fots, i lastbil eller med båt. Genomgående var en känsla av sorg och rädsla i kombination med övergivenhet och med en ovisshet om framtiden.

Det andra temat som handlar om mottagandet visade att när väl flyktingbarnen kom till Sverige så kände de en yttre trygghet. Här fanns skydd mot hotande militärer, våld och svält, men många av de barn som kommit hit med höga förväntningar och förhoppningar om ett bra liv har känt en besvikelse. För många av barnen stämde verkligheten inte överens med förväntningarna och oron om framtiden var stor. Många upplevde den första tiden som oviss, en svårighet att förstå och få veta vad som väntade dem. Vissa av barnen beskrev en besvikelse från början över att Sverige inte alla gånger uppfyllt deras hopp om frihet och lycka, medan vissa barn beskrivit sin upplevelse av mottagandet bara som positivt. Många barn har upplevt att skolan och att delta i fritidsaktiviteter varit grundande faktorer för att komma in i det svenska samhället. Där kunde de knyta kontakter och få en känsla av sammanhang och att tillhöra något. Tyvärr

så fungerade det inte så alla gånger utan i många fall så kunde de få vänta i månader på att få börja skolan, vilket innebar en ännu större besvikelse för barnen.

Det sista temat som handlar om hur barnen mår påvisar vikten av hur viktigt det är för barnen att de har någon vuxen som de kan prata med om deras upplevelser och problem. Forskningen visar att de som upplevt våld reagerar på olika sätt och det är vår uppgift som vuxna i deras närhet att finnas där oavsett på vilket sätt det kommer till uttryck. Vissa barn sluter sig och stänger in sina känslor och det svårt att avgöra hur stort behov barnet har av stöd och hjälp. Många vuxna kanske inte vågar fråga och kan ta emot det barnen berättar och därför istället låter bli, en annan anledning kan vara okunskap. Vilken kan förstå trauma om krig, när man aldrig upplevt hur det skulle kunna vara? Barnen behöver bli sedda, annars kan deras psykiska tillstånd försämrats. Det kan med andra ord vara svårt att få all information som är av stor vikt att barnen får att gå ändra fram, då barnet kanske inte är i tillstånd att förstå all information som ges.

Av de tidigare studierna framgår även vikten av att vara rak och tydlig och inte "linda in" det man vill få fram. Eftersom man i regel använder sig av tolk är det av största vikt att man ej frångår detta. Betydelsen av ord kan göra att missförstånd uppstår. Det är viktigt att man förstår att innan barnen upplevde trauma och flykt har de varit fungerande individer.

Sammanfattningsvis kan sägas att vi utifrån att ha läst all denna forskning har insett att detta inte handlar om några "stackars" barn utan om otroligt starka individer som "överlever" en sådan stor förändring i deras liv. Det är också viktigt att se dem som individer och inte som delar av en homogen grupp, det vill säga "ensamkommande barn". De flesta av barnen har flytt av samma anledning, för att få komma ifrån krig, våld och förnedring och framför allt för att rädda sig själva från att bli dödade. Däremot skiljer sig deras upplevelse av flykten, mottagandet och deras psykiska hälsa åt

Resultatet av dessa tre teman visar att allt vi upplever i livet sätter sina spår. De flesta av oss har lyckliga minnen som gör oss glada, men även svåra minnen upptar våra tankar. Vissa svåra upplevelser är svåra att ta itu med, särskilt om man är ett barn och inte kanske är medveten om sina känslor. De ensamkommande barnens upplevelser är annorlunda än de upplevelser barn har som lever i fred. Vi anser därför att det är oerhört viktigt att flyktbarnens erfarenheter får komma till uttryck och tas på allvar. De behöver kunniga vuxna med förmågan till inlevelse, som kan lyssna och försöka förstå. Genom att göra det och se dessa starka individer kan det ge dem möjligheten att gå vidare i livet som starkare och vidareutvecklade människor.

Att läsa all den forskning som gjorts om dessa barn väcker starka känslor. Det enda vi kan göra som professionell i dessa barns värld är att vara ödmjuk inför vad de har varit med om och skaffa oss kunskap om deras bakgrund och tillhörighet. Barnen som ofta inte är insatta i asylprocessen vet oftast inte vem som tar beslut i vad, vilket kan väcka stor misstänksamhet gentemot alla professionella och vuxna i överlag. Barnen drar sig undan och faran att de inte får den hjälp de behöver för att bearbeta tidigare upplevelser är stor. Risken för psykisk ohälsa ökar avsevärt. Det är därför viktigt att från början introducera barnen i processen och vara väldigt tydlig med vad vi som professionella kan göra, vad som gäller och vad som är vårt ansvar. Ofta har barnen bara hört rykten om det fredliga landet Sverige, där alla tas omhand och erbjuds en trygg bostad.

Vi kan inte förändra världen, inte ens i närheten, det enda vi kan göra är att hoppas på en tryggare värld och under tiden försöka påverka för en bättre framtid för dem som kommit på flykt till Sverige. Med ett empatiskt bemötande har alla en möjlighet att göra en liten insats för en bättre värld. Att få möta dessa ensamkommande barn öppnar en ny värld. En värld som inte skulle behöva finnas.

Litteraturförteckning

- Antonovsky, A. (2005). Hälsans mysterium. 2 uppl. Stockholm: Natur och Kultur
- Backman, J. (1998). Rapporter och uppsatser. Lund: Studentlitteratur
- Dalen, M. (2008). Intervju som metod. Malmö: Gleerups förlag
- Fälldin, K, Strand, G. (2010). Ensamkommande barn och ungdomar: en praktisk handbok om flyktingbarn. Stockholm: Natur och kultur
- Geels, A, Wikström O, Hermanson J, Junus P. (2006). Den religiösa människan: en introduktion till religionspsykologin. Stockholm: Natur och kultur
- Gunnarsson, A. (2008). Hur har det gått? Ensamkommande barn- mottagandet sedan kommunerna tagit över boende och omvårdnad. Stockholm: Rädda barnen
- Kvale, S. (1997). Den kvalitativa forskningsintervjun. Lund: Studentlitteratur
- Lazarus, RS, Folkman, S. (1984). Stress, Appraisal, and Coping. New York: Springer Publishing Company

Svenning, C. (2003). Metodboken. Eslöv: Lorentz förlag

Avhandlingar och Rapporter

- Andersson, H, Ascher, H, Björnberg, U, Eastmond, M. (2010) Mellan det förflutna och framtiden – asylsökande barns välfärd hälsa och välbefinnande. Göteborgs: CERGU
- Ahmadi, N, Lönnerback E.(red) (2005) Tvärkulturellt socialt arbete. Stockholm: FoU rapport 2005:5,
- Ayotte, W. (2000). Separated children coming to Western Europe - Why they travel and how they arrive. Stockholm: Rädda barnen
- Brendler- Lindqvist, M.(2004). Att möta de ensamma barnen. Stockholm: Rädda barnen
- Brendler-Lindqvist, M.(2005). Vem tar ansvar för de ensamkommande barnen, Stockholm: Rädda barnen
- Goldin, S. (2008). Living in the present with the past: Mental health of Bosnian refugee children in Sweden. Umeå universitet: Doktorsavhandling
- Godani, G, Bodegård, G, Rydelius P-A.(2008). Bördan de kom med. Stockholm: Rädda Barnen

Hessle, M.(2009). Ensamkommande men inte ensamma. Stockholms universitet: Doktorsavhandling

Mougne, C.(2010). Trees only move in the wind – A study of unaccompanied Afghan children in Europe Geneve: UNHCR

Svad, R. (2010). Voices of afghan children – A study on asylum seeking children in Sweden. UNHCR och Migrationsverket

Söderman, E. (2010). I am Dublin – Om ensamma flyktingbarns erfarenheter av EU:S flyktingpolitik. Malmö: Masteruppsats Malmö Högskola

Wigg, U. (2008). Bryta upp och börja om – berättelser om flyktingskap, skolgång och identitet. Linköpingsuniversitet: Doktorsavhandling

Artikel

Eriksson, E. Von Greift, K. Sjöberg-Backlund, Å. Åkerlund, E-M. (2010). Hur ska barnen bemötas? Stockholms Universitet: Tidningsartikel/ I & M, 5-6/2010, s.35-39

Elektroniska källor (Hämtad från webben 2010-12-01)

Kraftig ökning av ensamkommande barn till Sverige (2009) www.migrationsverket.se
Rapport ensamkommande barn (2008)
Regeringsuppdrag nr 2002-107-7 (2009)

Definitioner av centrala begrepp (2010)
www.ne.se

Lag (2005:429) om god man för ensamkommande barn
www.riksdagen.se

Utlänningslagen (2005:716)
www.riksdagen.se

